

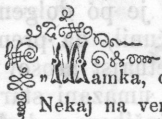
Štev. 10.

V Celovcu 1. oktobra 1865.

VIII. tečaj.

Hrepenenje.

(Napolitanska narodna; poslovenil Fr. Zakrajšek.)

„Mamka, oj, mamka! jaz ne prestanem,
Nekaj na vertu pokoplje me še!“

„Hčerka! na vertu je lepa salata,
Stopi tje dol, pa natergaj si je!“

„Ah mamka nikar, ah mamka nikar!
To mojega serca ne ozdravi nikdar!“

„Mamka, oj mamka! jaz ne prestanem,
Nekaj na vertu pokoplje me še!“

„Hčerka! na vertu je lep peterši'jček,
Pojdi tje dol, pa naber' ga za-sé!“

„Ah mamka nikar, ah mamka nikar,
To mojega serca ne ozdravi nikdar!“

„Mamka, aj mamka, jaz ne prestanem,
Nekaj na vertu pokoplje me še!“

„Hčerka na vertu je lep motovilec,
Stopi tje dol, pa naber' ga za-sé!“

„Ah mamka nikar, ah mamka nikar,
To mojega serca ne ozdravi nikdar!“

„Mamka, oj mamka, jaz ne prestanem,
Nekaj na vertu pokoplje me še!“

„Hčerka, vertnar je na vertu še doli
Pojdi tje dol, naj zvedrí ti sercé!“

„Mamka oj mamka, k vertnarju pa grem,
Moje serce koperní le po njem!“

Verban Smukova ženitev.

(Humoristična povest iz narodnega življenja; spisal J. Jurčič.)

(Konec.)

Petelinje so bili po vasi že odpeli, ko se je Verban drugo jutro zbudil. Naglo si je razčesal zmeršene lase z redkozobim glavnikom, pritegnil stremeni in popravil obleko na sebi. Preštel je potlej svoje denarno premoženje in je po dolgem skladanji in številjenji na kupčke in na perste zračunil, da premore v papirji, srebru in kufru za tri goldinarje, devetnajst grošev in en krajcar gotovine. Vse to je stresel v mošnjo, umazani stari nogovici podobno, ter jo je trikrat z usnjatim reménčikom zaderhnil in zavezal in spravil v globok žep na levi strani v kamižoli. Potem je še druge žepe pretipal in ošlatal, ali je v mehurji še dovolj tobaka, ali je pipa na pravem mestu in ako kresilnega noža in kamna ni izgubil. Vse je po tej preiskavi našel v redu. Zaperl je tedaj vezna vrata, šel kravo ogledat in jej je naložil za dva dni poklaje v jasli. Predno je pa šel na potovanje, mislil je četert ure še na tnalu, na topolovo kobilo naslonjen: „Ali nisem kaj pozabil“. Nič drugega mu ni prišlo na misel, kakor da palice še nima, „da bi kakovega pesá udaril, ako bi ga hotel na cesti popasti“. Preskerbi se torej z gerčavo bätino in potem jo nemudoma mahne za plotom in za verti proti veliki cesti, ki derži v poglavno mesto.

Na potu se mu ni razun treh reči nič prigodilo, kar bi se dalo povedati. Pervo je to, da je bil zalótil starega cunjarja, ki je tudi v mesto romal šivank, iglic in druge enake drobnjave za svojo barantijo in zaméno skupovat. Verban mu ni iz gole nevoščljivosti hotel povedati, čemú gre v Ljubljano, češ, da ga ne bi dedec prehitel. Cunjar pa je bil bolj odkritega serca in mu je marsikaj zaupal ter je veliko govoril od svoje kupčije po gorah in dolinah cele dežele, od svoje bábice, najboljše žene na tem svetu, od svojega sina, ki je imel po nesreči tako dobro ustvarjene persi, da so ga v vojake poterdili; celo dolgo dolgo pripoved je vedel Verbanu praviti, kako je neki svinjski pastir, ki ni znal ni brati ni pisati, postal papež. Druga imena vredna čertica iz Verbanovega pota bi bila morda le-ta, da je bil v pohlevni kerčmi zapil štiri groše. Tretjič je pa, sosebno ko je bil že bliže mesta in ga je bil cunjar pustil, na vsacem tretjem počivalniku sedeval in mislil, koliko in kaj si bo kupil potlej po ženitvi, koliko bo prihodnji hčeri dote privarčeval in enake stvari. In ko je tako na nekem

cestnem mejniku v dve gubi zguzen počival, došel ga je majhen mož, ki je ob palici hodil. „Ale prijatelj božji, hajdi greva v družini“, ogovori ga novi potovavec in sname svojo osmojeno žlindrasto pipo z ust. „Kam pa vi?“ praša Verban in vstane. „V Ljubljano po žeblice. Ali menjaš za pipo prijatelj?“ odgovarja in praša mož Verbana, ki vstric njega korači. „Koliko bo pridava? Če bo kaj prida namečka, pa zbarantajva za-nje; moja dobro kadi“, pravi Verban. „Ale! merho za merho, pipo za pipo, tekma menjajva“, ponuja oni. „Ne bo dal, moja ima lepo kovanje in pokfanast krov; o svetem Martinu sem jo od Ribničana kupil za eden in dvajset grošev. Ne poceja nič; rezljana je iz brezove gerče in jaz jo več štiram in cenim ko cesar svojo deželo, ali kakor pes klobaso mestnico“, hvali Verban svojo robo. „I kaj meniš“, pravi starec, „da sem jaz svojo na gnoji pobral. Če je tvojo ustvaril Ribničan, moja je sezidal Repletov Kozmek z Grivja, saj si že kaj slišal od njega vem da. Ko bi se hotela moja pipica goniti, imela bi take mlade, da naj se devet tvojih skrije, če je prav bolj obrajtaš ko cesar deželo. Pa če je tvoja volja, menjam vse eno tekma, brez pridava.“ — „Kaj za tisto sušnat, osmojeno, bom dajal jaz robe pipo, ki je že nekteri mehurček tobaka prevlekla, in ga je“, huduje se Verban. „Volk te podiši, če je moja pipa sušnat, pasja vera, tvoja je pa lebat, po sredi votla ob kraji nič“, pravi možec tudi serdit. „Kaj praviš, preklicani dedec ti, moja pipa je lebat? Ti si lebat ti, zgaga britka ti, ti komolec krivi ti!“ kolne Verban. Tako sta se prepirala in zmerjala menjevaje in kupčevaje za pipe tako dolgo, da sta proti mraku v Ljubljano prišla in vsak svoje blago ohranila.

Verban Smuk je bil prvič v svojem življenji v mestu. Zato se je vstopil v sredo velicih ulic na tergu, odperl usta in oči in gledal. „To ti je strahovito velika vas — pravil je včasih pozneje pastirjem doma — vas, taka da ima same gradove in pa še kakove? Take da so okna večja, kakor vrata v mojo vežo. Grad se grada tišči, tako da pošten človek ne vé, ali je vse ena hiša ali kje enajenja in druga začne. Pred štacunami pa visijo in iz stekla gledajo čudno pisana oblačila, da nikdar tacega. Snega še po zimi ni bilo; vsega so gospoda prodali in v vodo zmetali. Ta šentana gospoda meni, da ga še do členka ne sme gaziti.“

Te in take reči je Smuk opazoval in opazil. Ko se je nagledal nekoliko, jel je premišljevati, ali bi precej še ta večer šel vpisat se v krivo vero, ali pa bi družega dne počakal, kajti noč se je bližala. Dozdevalo se je njegovi pameti, da so mu nekdam pravili ranjca mati, ki so v gradu pri gospodi za pastarico služili mlade dni, da gospoda zvečer neté, da bi kdo nadlegoval je, zjutraj pa dolgo spé. „Če jutri do enajstih čakam, zapravim preveč grošev, če pa nocoj grem, morda bi mi ne hoteli tistih kron dati“, rekel

si je Verban in se je premišljeva je vsedel na nek kamenit prag. — „Nocoj tedaj ne grem“, zdajci zakašlja; „kaj hudirja herkam in kašljam; ko bi se bil pregrel na poti ali kakovo žaltovo vino pil, dobim jetiko in preč je z ženitvijo. Tudi sem dostikrat slišal, da če oče ni zdrav, nima zdravih otrok. Ali sem jaz zdrav? Ko bi le zakašljajal ne bil, pa ko bi me v časih v goltancu in v dušniku doli po gerlu ne tiščalo, drugzega nemam na sebi. Kaj ko bi k dohtarju šel? Ti ljudje so umetavni in ubrisanih glav, vedó vse kaj je človeku in kaj mu pomaga; menda tudi pratike ti delajo, kar je najbolj umetno delo na tem svetu. Čakaj me, nič nimam opravka, k dohtarju grem, da bom zdrav, potlej jutri pa vpisat se in po krone.“

Rekši se Smuk vzdigne s praga in korači stari babici naproti, ki je s cajnico pod pazho ob palici švedrala po tergu.

„Matka starikava! kod se gre, da se pride k dohtarju?“ vpraša Verban.

„H kakšnemu dohtarju?“ pravi baba, povzdigne kermežljave oči in sopiha.

„I nu k dohtarju! jaz vam drugače ne yem reči!“ pravi Verban nevoljen in nevedoč, kako se ne bi mogla njegova jasna beseda razumeti.

„Ali se pravdate?“ praša baba.

„Kaj se bom hudirja pravdal! Saj vas ne uprašam za jezičnega dohtarja, ampak za tacega, ki zdrávi!“

„Le pojte do četrte veže, pa prašajte za duri.“

Kmaló najde Verban vežo in mislé: visoki gospodje stanujejo visoko, tolče s svojimi težkimi čevlji po stopnicah navzgor. „Kobalim, kobalim gori — pravil je pozneje — po tistih gladkih skladih, kar pridem do lesene, na sivkasto prebarvane mreže, plotu podobne. In tisti vrag mi je pot zaperl. Jaz rinem od sebe tisto leseno zvér, pa se ni dalo odriniti ni odpreti. Kljuge ni bilo ni tacega svederca, kakor sem ga bil zalótil na fajmoštrovih durih. Dolgo ogledujem, pritiskam nekovi gumbec iz železa, pa nič, odperlo se ni. Mrak se je delal, pa me le jeza popade in zgrabim tisti lepi plot in ga z vso močjo pomekastim in potresem. Zaklepetalo je tako, da se je po mostovžih razdonelo. Kar pride sivolaz možiček, pogleda me ostro, pritisne nekovega kleka in berž se odpre. Lej šenta, pravim sam pri sebi, to je gotovo dohtar, ker je tako umne glave, da vraga tako z lahko odpre.

„Zakaj ne pozvonite tam za nit?“ pravi on. „I zlomek — pravim jaz — kdo bo vedel, da je to na zvonec napeljano in da pri vas z zvoncem odpirate te plotove, pri nas imamo zvonce samo zato, da se krave ne izgubé“. — „Kaj bi radi?“ pravi on — vikal me je, menda ni vedel, da nisem še oženjen. „Bolen sem, dohtarja

iščem“, pravim jaz. „Le noter pojte“, pravi oni, ki jo bil res dohtar sam. Pa sem noter šel.“

To so Verbanove lastne besede.

„No vi se mi zdravi vidite, menda niste vi bolnik?“ ogovori dohtar Verbana.

„I pač — pravi Verban in v tla pogleda. — Bolan sem, pa ne vem prav za prav, kaj mi je. Prosim lepo, visoki gospod, ko bi mi kaj pomagali, ustregli bi prav zelo meni in še komu, ki ga še na svetu ni. Saj če boste hoteli dobro storiti, ne bo zastonj, nisem prišel čiste gole in bose mošnje. Ene groše bi vam tel vreči, ko bi mi pomogli.“

„Kje pa je kaj nenavadnega? Ali je kaj sape?“

„Nenavadnega ni nič posebnega pri nas. Sape pa je bilo sape. Doli za Višnjo goro je bil davi tak vriš in piš, da je ves sneg z drevja streslo in da sem se bal, kak šibek kozolec bo ob streho delo ali pa stebre tikoma tal odkerhnilo. Burja je bila, bolj ko sapa“, hitel je Verban praviti in si je mislil: to so ti prijazen gospod, ki se kaj zmenijo.

„Prijatelj, ali vi me ne razumite; jaz vas prašam za vašo sapo, namreč kako dihate“, pravi zdravnik.

„Za mojo sapo? kako diham? — pravi čudé se Verban. — I bognasvaruj, gospod, jaz sem menil, da veste kako ljudjé dihajo. Kako bom jaz drugače dihal? Ante veste kako, sapo noter sapo ven, po leti se ne vidi, po zimi pa včasi meglé diham iz sebe. Nekaj vlečem čez zobe, nekaj čez nos, vse polagoma. Da prav do uma povem, tako diham ko vi ali pa kakor moj sosed ali kdo drug.“

„Torej dihate po navadi?“

„Navadil sem se menda, kaj pa; ker sem otroče mater videl dihati, menda sem reva bil pa še jaz začel. Jaz si to reč že tako mislim. Saj vse, kar počnemo, po navadi pride“, modruje Verban.

„Ali je kaj blata?“ vpraša dalje zdravnik.

„O blata pa veliko tudi. Danes popoldne je bilo nekaj solnce odgrelo in tako blato in žlojdra se je bila na cesti sprijela, da sem komaj noge vzdigoval. Le pogledite, kako sem golenice vtepel od blata; že sem se med-potoma kesal, da sem boljše irhaste hlače oblekel“, pripoveduje Smuk.

„Kaj čenčate! — pravi zdravnik. — Jaz vas ne prašam za cestno blato, ampak če kaj močno od vas gre.“

„O vse gre raje od mene, ko k meni. Ženil bi se rad, pa babnica ne pride blizo, zato ker denar zmerom raje od mene, ko k meni gre. Ko bi me gospod tako znali ozdraviti, da bi se me denar prijemal, pa vam dam vso mošnjo. Saj sem že od ranjce matere slišal, da nekteri znajo tako narediti, da se denar zmerom v žep vrača“, pravi Smuk.

Zdravniku se nabere čelo, precej pa ga smeh posili, in reče Verbanu: „Pojte pojte, od koder ste prišli, vi niste bolni, ampak neumni.“

Verbana je bila pri tej priči njegova navadna jeza obsedla; že je imel tri robate kletve in štiri čudovita imena, dohtarjevi osebi primerne pridevke in primere na jeziku, pa mu je po sreči na misel prišlo: „če mu žal besedo rečeš, Verbanček, pa te bo dal škric zapreti in še s palico bi ti jih nametali. Premislik je bolji ko dan hoda, pravi pregovor“. Zato stisne klobuk pod pazho in se zmuzne skozi duri ven. Doli po stopnicah si je pa verlo ohladil serd in togoto ter se je tri pote za verstjo priveril in pridušil, da višnjegorska konjedérka več vé in več bolezní pozna, ko vsi zdravniki, dohtarji in rezarji, kar jih na zemlji goljufá.

Ne vé se za gotovo, kje je Smuk tisto noč v Ljubljani pre-spal. Nekteri govoré, da se je bil v neki kerčmi, kjer ga niso mogli imeti čez noč od sile žganja napil, tako da je bil potlej na južni strani pod neko lopo zunaj mesta zadremal. Drugi celó govoré, da je pijan tako ukal in vpil po mestnih ulicah, kakor bi v domači vasi ponočeval, in da so ga zato do družega jutra policaji zaperli. Naj bo že kakor je bilo, drugo jutro ob deveti uri najdemo svojega junaka žalostnega na oglu špitalskih ulic. Žalostnega pa vidimo iz dveh razlogov. Pervič je imel že dve nesreči v Ljubljani, eno pri dohtarju, ki mu je brez ljubezni do bližnjega očital, da nima prave pameti, drugič pa mu to ni bilo po volji, kar je poslednjo noč doživel. V tretje pa že od njega dni, kar vrabci mlade imajo, nesreča rada pride, mislil je Verban in je imel celo važen vzrok dvomiti, ali ga bodo hoteli vpisati v tisto krivo vero ali ne, kjer se krone dobodo. Srečal je bil namreč davi staro sključeno babo najpervo. Če pa človek zjutraj gerdo gerbasto babo popred vidi ko mlado deklico ali poštenega možaka, ima pri vsem nesrečo tisti dan.

Vedel je sicer Verban kaj pri tacih prilikah pomaga, namreč da se mora človek domu verniti, pred hlevom na gnojnem dvoru dvakrat na levo obrniti se in da je potem vse poravnano, kar vid stare babe skazi, ali kje je v Ljubljani kak gnojni kup, da bi se bil revež dvakrat na levo obrnil?

Šel je torej Verban pobešen in pobit po špitalskih ulicah in se je ogledal, kje bi človeka dobil, ki bi mu znal povedati, kje v krivo vero zapisujejo. Zagleda na desni strani veliko štacuno, pred katero je viselo veliko pisanih svilnatih rut in druga ropotija. Na pragu pa sta stala dva mlada nališpana in preprečena štacunarja in sta tumpastega Verbana tako gledala, ko bi se mu hotela posmehovati.

„Hoj! — zakliče vaščan — kje je kdo, ki bi mi povedal za tistega gospoda, ki v krivo vero zapiše? Nu kaj se bosta rigala in smejala, res res!“

„Kaj se boste vi vpisali?“ praša ga eden.

„I dal bi se dal!“ pravi Smuk.

Zdaj pridejo še drugi mali in veliki fantinje iz štacune na prag, ogledujejo Verbanu in si pomežkujejo med seboj in govore v jeziku Verbanu nerazumljivem.

„No le zmenite se že enkrat in eden naj bo tak, da mi od daleč pokaže, ali se imam obračati na levo ali na desno, da pridem prav.“

In res eden prestopi prag in pravi: „Le pojte za menoj, jaz bom vam pokazal, kje je gospod, pri katerem se boste prav dobro zapisali v novo vero.“

„O sam se že ne bom, ne znam nič pisati; jaz se bom samo podkrižal.“

„Tudi podkrižal in prekrižal vas bo“, odgovori oni z nekim porednim smehom, ki ga pa Verban ni zapazil; samo to se mu je zdelo, da iz štacune sem sliši nekovo kihanje in roganje mladih porednežev in obrnivši se je videl da za njim gledajo.

Ko sta prišla do frančiškanskega mosta, tikama tam, kjer tiste umazane babe neko lužo za kavo prodajajo, pokaže Verbanu štacunar v kloster ter pravi: „Tam gori po stopnicah pojte, kakor je oni križ. Gori na mostovžu vprašajte, kje so pater Felicijan in pojte k njim, oni bodo vam vse razložili in dali, kar bi radi.“

„Že prav, — pravi Verban. — Bog vam plačaj, ki ste mi razkazali kam in kje. In ker ste bili tako dobri, jaz tudi ne bom tako gerd, da ne bi dal za frakelj žganega, če ga greste z menoj pit.“

„Zahvalim — ne utegnem“, pravi smeje se mladi štacunar.

„I no pa se vsedite tukaj-le z menoj k tej ženski, ki ima velik lonec te jedi, bova vsak eno škudelico kofeta popila, to vas ne bo dolgo mudilo. Lejte en starec ga ravno srébi. Nikar se ne bojte, da bi kaj zapravili, vse bom jaz plačal.“

Štacunar se je na glas zasmeljal in hitro vernil se nazaj. Verban pa je gledal serdito za njim in je godernjal: „Kdo si pa ti, da ne maraš od mene piti ne jesti? I ti trakovec gosposki ti, da bi midva pri Lipanu pila v naši vasi in da bi mi ne hotel iz mojega vina napiti, jaz bi ti pokazal in povedal kaj si proti meni; lase in ušesa bi ti populil, in bi ti jih —“

Rekši jo krene Verban čez most in v kloster. Na stopnicah pak je postal in začel misliti: „kako čem pa reči? — Da se zavoljo denarja vpišem, tega ne smem. E, bo že kaj na jezik prišlo, ali se bom pa kaj zlagal, saj ne bo tako velik greh, Bog že vé, da bom vse to storil iz potreščine in nadloge, da se bom potlej ženil.“

Verh stopnic sreča Verban meniha, „čudnega moža — kakor je včasih potlej pripovedoval — v dolgo srajco, iz rujavega sukna izdelano in z belo vervjo prepasano ter starega ko zemlja.“ Skorej bi se ga bil Verban ustrašil, vendar prišlo mu je na mar, „otepe me ne“, in dobil je toliko glasú, da je vprašal: „kje so tisti gospod pater Flerjan, ki — —?“ — „Patra Flerjana ni v našem kloštru, morda iščete očeta Felicijana?“ praša Verbana menih. „Saj ta bo pravi, ne mara, ta“, pravi Verban in „čudni mož“ ga pelje do nekkih vrat, kjer poterka in ga noter pošlje.

Pater Felicijan je bil mož častitljivega lica, po mestu znan kot goreč v svojem stanu, dober prijazen mož, in eden izmed tistih možakov, ki so nevstrahljivo branili katoliško resnico ob priliki, ko so bili neki drugoverniki dali neko knjižico natisniti v slovenskem jeziku z namenom sebe in svoje verovanje obranjevati in naši deželni nasproti staviti. In ravno zato so bili menda poredni štacunarji našega nevedno-neumnega Verbana k njemu poslali. Kako se je torej mož moral čuditi, ko mu začne Smuk tako-le praviti:

„Jaz sem Verban Smuk. Slišal sem doma od pota Tihleca, da v Ljubljani vpisujete v tisto vero vašo in da vsacemu daste nekaj denarja na roke. Jaz sem se doma z našim gospod fajmoštrom — saj vem da ga poznate, gospoda — nekaj sperl zato, ker mu nisem še za zvonove vsega plačal. Prosim vas prav ponižno, pater Flerjan — ali Fele — Feleján, dajte biti tako dobri in zapišite še mene, jaz se bom podkrižal, kamor boste pero zastavili (zdaj stisne Verban figo v žep, da bi nič ne veljalo, kar bo rekel), jaz bom veroval, kakor me boste podučili.“

Lehko si je misliti, kako se je mož ustrašil in zavzel, ko je Verban svoj govor končal. Za prvega je mislil, da se je prišel ta človek iz njega norčevat in namenjen je že bil odpeti tisti beli pas in ubozega nevedneža Verbana prekrotovičiti čez glavo in čez herbet. Kmalo se je pa preveril, da Smukov stric res ne vé, kaj pravi in jel ga je podučevati in mu pridigovati tako, da so se skesanemu Verbanu solze uderle po širocem rujavem licu, in da je razodel očetu Felicijanu, iz kterega namena in na čegave besede je prišel v Ljubljano po denar. Mož mu je prigovarjal, naj se ženi na to, kar ima, naj ne išče denarja po risih, kjer ga ni, in take reči.

„No, vi že veste, vi že veste, jaz pa nisem vedel, — pravi Verban; — saj svoje vere nisem mislil pustiti, le denar in pa Jerico bi bil rad imel; pa če ni božja volja, grem pa prazen domú.“

Po poti proti domú je Verban še enkrat premislil patrove besede, še enkrat ga je jeza popadla in zaklel je: „Buzarada!

v uho me naj piše ženitev, bogatija, babnice in Jera zraven! Bom pa sam živel, sam umerl, pa sam v nebesa šel.“ In res je tako storil. Za črednika se je sosedom doma udinjal in še dan današnji vaške krave pase samec, brez žene tak, kakoršen je bil nekdanj.

Otakarjeva hči.

(Zgodovinska povest, v češčini, spisal Pr. Chocholovšek.)

III.

Jutro se je bilo že davno razlilo nad obzorjem, in kervavo je kukalo solnce skozi snežnobeke oblake na zemljo, ko se je najvišji kamornik češkega kraljestva, stari grof Černin, nocojšno noč že drugič vračal domu od kralja. Urna njegova hoja, zamišljenost in nenavadno začrvenelo obličje je kazalo, da se je moralo nekaj nenavadnega prigoditi, kar je starega, vedno na vse pazečega gospoda tako globoko pretreslo, da še ponižnih pozdravil svojih služabnikov ni opazil, za ktera se je vselej dostojno zahvaljeval.

Ko je prišel v svojo sobo, sedel je, kakor je bil napravljen, k pisni mizi, in ko je napisal nekoliko verstic, pritisnil je svoj pečat na pismo, potem pa je poklical starega služabnika.

„Vzemi ta list“, velel je služabniku, in dal mu pismo, „pa mi ga nesi na Višegrad. V mojem imenu si izprosi dovoljenje od milostive gospe Adele, da jej ga z lastno roko oddaš.“

Sluga se je poklonil, in molče hotel oditi.

„Še nekaj!“ poklical ga je zopet nazaj. „Poprašaj vratarja, je bil li moj sin nocoj doma, ako pa ni bil, kedaj je odšel, in zopet odšel.“

„Tudi jaz sem videl mladega gospoda grofa. Ravno pred eno uro so prišli domú. Milost!“ odgovoril je sluga. „Kdaj so pa šli od doma, ali koj za večera, ali še le jutraj, tega pa ne vem.“

„Morda je tedaj tudi on med njimi?“ obledel je grof. „Idi!“ velel je slugi malo po tem.

„Skerbel si dovolj, stari Černin!“ govoril je sam s seboj in s čverstimi koraki meril sobo. „Verno si pomagal, kolikor je domovina tirjala od tebe. Imena svojih očetov nisi pokalil, ampak novih vejic si obesil k slavovencem svojega roda, ktere mora tvoj sin razmnožiti. — „Nesrečna ta ljubezen“, začel je jadikovati čez malo časa, in ustavil svoje korake. „Kdo bi se bil tega nadjal? Toda, sedaj sem naredil konec vsem, in upam, da moj list ne preplaši nesrečne gospe. Morala se je še kaj hujšega nadjati, ker je

zoper lastnega kralja na boj podkurjala svoje prijatelje. Strahovito je, da ruši ona, za čimur je tako dolgo zdihovala nesrečna zemlja, da ruši blagodarni mir!—Ali kaj ona, ona je tujka; le te nesrečne izdajice! Beda ti, Černin! morda je tudi tvoj sin v njihovem kolu“! vsikril je in se zgrudil na stol. Ko je malo časa tako ležal, je vstal, in se napotil k svojemu sinu.

Prekрасno opravljen je stal ta sredi sobe pri silnej dobovej mizi, na drugem koncu pa Andrej Saramita.

Bil ti je to mož srednje, pa dovolj pravilne rasti. Koj na prvi pogled si lahko spoznal, da je jugoevropec; kajti imel je suho in rudečkasto obličje, černe, kodraste lase, in ravno take oči. Ob persih mu je visela zlata verižica, ki je vselej zarožljala, kedar se je dotaknila zatega držala pri dolgem in tenkem meču. Obleka mu je bila žametova, ki se mu je dobro podajala, okoli vratu pa bel in terd zavratnik, kar je pričalo, da se rad lišpa. V temnem obličji se mu je brala živa pogumnost, okoli ust pa mu je vedno igral zaničljiv smeh.

„Ravno so me spet poklicali k njihovej kraljevskej milosti“, nadaljeval je Saramita po dolgem govoru, „čez nekoliko ur pa vse lahko povém, kaj novega je sklenil kralj.“

„Stori tako“, djal je junak, to pa vzemi za dar“, in vergel mu je polno mošnje zlatov po mizi, po kateri je lakomno segel Saramita v divjeje radosti.

„O ekscelencija!“ spregovori Saramita, in glas se mu je tresel, ko je mošnje potehtal in v žep jo spravil pod žametovo obleko. „Na-me se lahko zanašate. Po vseh durih, po vseh kotih kraljevega gradu bodem imel oči in ušesa, nič mi ne bode ušlo. Vse bodem izprašal, kaj in kako. Na-me se le zanesite, kaj nisem jaz dohtar, ki se je učil v salernskih šolah, kaj?“ pristavil je, ko se je zopet zavedel svoje česti, katero je bil tako pokalil.

Viljem se posmeje. „Verjamem vam, gospod životni lekar!“ pristavil je pohvalno, ravno nasprotno, kakor prej, in s tim je pokazal, da dobro pozna dostojnost in umazanost zedinjene v enej osebi. „Ni vsak sposoben, da pozveda, kaj kralj dela in namerja, da predere v njegovo serce. Čaki me konec Krokove ulice!“

„Že prav, ekscelencija! počakam vas!“ poklonil se je Saramita, in se splazil za duri, ki so se na enkrat odperle, in stari grof je stopil v sobo. Ves prestrašen je odskočil Saramita.

„A, gospod životni lekar!“ pregovoril je stari grof, in pogledoval sedaj Viljema, sedaj Saramito. „Ali si bolan?“ obernil se je proti sinu.

„Duša je zelo bolna“, odgovoril je junak dostojno, „pa tudi telo nekoliko“.

„To je zato, ker nisi spal“, pristavil je stari grof. „Ali sta se že dogovorila z mojim sinom?“ vprašal je Italijana, ki se je

globoko priklonil in hitro odšel iz sobe. Stari grof je nekaj časa ves zamišljen hodil po sobi, Viljem pa se je vedno bolj čutil očetovemu ravnanju.

„Kje si bil nocoj?“ obstal je naenkrat pred njim stari grof, in vperl oči va-nj.

Viljem je bil ves zmešan, in rudečica ga je polila. Ko se je zopet zavedel, povzdignil je k njemu modrojasno oko, in odkrito je povedal: „Kje sem nocoj bil — na Višegradu pri svojej nevesti.“

„Pa po noči?“ vprašal ga je grof zopet pomenljivo.

„Ne bilo bi treba“, odgovori Viljem grenko, „skrivati se v črni nočni zavoj, ko bi Otakar z derzno nogo ne gazil božjih in ljudskih pravic“.

„Molči, puntar!“ zavpil je grof razljuten. — „Ali pa ti veš, mladeneč, zakaj kralj tako ravná? Ali so te tvoji drugovi naučili tako pesem peti?“

Nepremakljivo je Viljem zerl očetu v obličje, in le senca nejevolje ni preletela njegovih lic, in ko je nebal oča govoriti, mirno je zopet spregovoril: „Zakaj kralj tako ravná, tega ne prašam, mili oče! Jasno vse priča, da je grešno, in kaže nehvaležno serce proti svojej soprugi, katero hoče zavreči, ker se mu smehljá jasno nebo; toda to je nesramno. Stojte, da končam, oče!“ nadaljeval je, ko je videl, da je hotel stari grof govoriti. „Vam odkrijem najskrivnejše svoje misli. Kako je to, da ste vi popred bili zoper Otakarja? Poprej ste pod svojo streho zbirali Adeline prijatelje. Kako je to, da ste kar naenkrat zapustili nesrečno gospo, kako je to, da ste se tako spremenili?“

„Dobro, Viljem“, priterdil je stari grof, „dobro je, pravim, da skerbiš, kako jez ravnám, zakaj med očetom in med sinom ne sme biti nezaupnosti.“ Stari grof je za malo omolknil, da zbere svoje misli, Viljem pa je križem roki položil, in uklonil se dostojno.

„Ko si toliko odrastel“, začel je grof, „da si mogel opazovati moje pota in moja djanja, vedno si me videl po pravej poti hoditi za blagom naše domovine, in za uterditev našega prestola. Boji, v kterih sem pokazal svoje junaštvo, kakor tudi ti, ko si si pribojeval zlate ostroge, pravični so bili vsikdar, in kedar se je novica raznesla po deželi: stari Černin se pripravlja za boj, tú so vsi pravicoljubci prigermeli pod moj prapor. Tudi veš, da se je cvet češkega plemstva zbral pod mojimi praporom, ko sem se za vojsko pripravljál zaradi pregnanega Otakarja, kot pravega naslednika. Bil si pričujoč, ko je velikomiselni Vladislav brez boja prepustil krono Otakarju. „Po pravici ti gré krona, bratec!“ rekel je, „ker se Černin za-te bojuje“. Taka spričevala so mi vedno dajali knezi in moji drugovi, jaz sem pa vedno gledal, da bi ne legali. Da sem pa odstopil od Adele, zgodilo se je zgol iz prepričanja. Ko je Otakar v pregnanstvu stanoval pri mejnem grofu mišenskem,

zasnubil je Adelo kot mlad in nepremišljen mladenec brez vednosti oboje rodovine, brez dogovorjene svatbe, brez vsega reda, in v mladenski svoji lehkomyšelnosti ni vedel, da jej je v četrtem kolenu soroden. Tega pa ne moremo terpeti, da bi kralj živel v pregrešnem zakonu. Dokler sem tedaj mislil, da Otakar svojevóljno zameta svojo ženo, upiral sem se mu na vso moč, ko sem pa pozneje izvedel, zakaj mora Otakar tako ravnati, prestopil sem na njegovo stran, in pustil nesrečno Adelo neogibljivej osodi. Pravičnost in ljubezen za domovino ste mi ukazale, da sem prestopil, da bi zaradi domačega upora ne vstala vojska, in narod, na dvoje razcepljen, z lastno roko ne zdrobil stebra svetle bodočnosti svojih dedov, kteremu se ravno sedaj stavi podnožje. Le edinost vseh Čehov, zvesto pri kralju in prestolu stoječih, more jej utrditi prihodno slavo in neodvisnost, kletba našega naroda pa je njegova nesloga, ktera je že toliko bed in strasti navalila na češko zemljo, in ktera, Bog ne daj, da bi se uresničilo moje predčutje, morda kedaj z razvalinami svojega prestola zasuje svojo domovino.“

„To se ne zgodi, oče!“ vsiknil je Viljem bojzljivo, kakor da bi videl, da se prestol podira. „Strašna ta misel se je rodila v možganih dolgoletnega službovanja, ki so pa sedaj opešali.“

Grof se je zasmel. „Niso opešali ne, moj sin!“ odvernîl je, „ali izkušnost me je naučila tako govoriti, posebno pa zato, ker sem ti hotel dokazati, zakaj sem tako ravnal, in zakaj zahtevam, da tudi ti hodiš za menoj, ali nikoli ne, da bi zapletke snoval na pogubo svojej domovini.“ Te besede je govoril s povišenim glasom, in uperl svoje oči v Viljemove. Viljem se je prestrašil in obledel.

„Ha, umri, umri, stari Černin!“ kričal je grof v bridkej žalosti, „tvoj sin je onečastil tvoje lase, in izdavlši domovino, pokalil je slavni spomin tvojih očetov! Strašni dan!“

„Stojte oče!“ skočil je junak kvišku, in oko mu je plamenelo, „stojte, prosim vas, tudi v mojih žilah bije kri plemenitih Černinov, --stojte, če ne—naj se za vselej razterga naravna zveza med nama.“

„I kako se opravičiš, nesrečnik?“ prašal je grof.

„Jaz nisem nič kriv, torej se mi ni treba opravičevati“, govoril je Viljem zopet mirno. „Kdor vam poreče, da sem izdajica, zlegal se bode. In to je res, ker jaz se ne lažem, kakor veste, oče moj! Vselej ste mi lahko v srece gledali; jaz vam nič nisem prikrival. Naj bode sedaj tudi tako. Pravično je“, nadaljeval je, „pravično, da sem nocoj zbral one može, ktere ste bili vi prejšni dan pozvali k sebi, da bi se posvetovali, kako naj bi se obvarovala pravica Adelina in njenih otrok, če bi bilo treba tudi Otakarja prisiliti. O tem smo se posvetovali, in naposled sem sklenil, da stopim pred kralja, in predstavim mu krivično njegovo djanje.“

„Ali ne veš?“ hotel je grof govoriti.

„Vem, kaj bi radi povedali“, nadaljeval je razpaljeni junak. „Prav naravnost vam povem, da vse to, kar se godi med kraljem in med kraljico ni drugo, nego navadni razpor, ki je pa že daleč segel. Ogerski kralj Emerih bi rad videl svojo sestro na češkem prestolu, vatican pa mu ne dovoli.“

„Kaka hudoba te je navdihnila?“ zakriči grof.

„Aj, to je lahko uganiti“, odgovori Viljem. — „Zakaj pa je toliko posla med Prago in med Budinom?“

„Res je“, vzdihnil je grof, „ali žal mi je, ker moram poterdit. Ali kaj hočemo? Sedaj ne smemo premišljevati čemú to, čemu uno. Poslušajmo samo, Bog bode vse pravično sodil.“

„Zakaj pa mi ne?“ prášal je Viljem. „Očevidno je, da Ota- kar radostno pozdravi željo, ktera je došla iz Rima, in samo na njem je ležeče, hoče se li pokoriti ali ne.“

„O mili sin!“ majal je grof z glavo. „Ti si še mlad, in ne poznaš velike moči tiare.“

„Poznam jo oče!“ odgovori Viljem, „ali tudi vem, da se je tresla, ko je na prestolu sedel ogromni Barbarosa.“

„Molči!“ zakriči grof, „ti nespametno govoriš.“

„Bog bode sodil moje besede“, vstavljaj se je Viljem, „in zato ne odstopim od svoje namere. Braneč kraljičino pravo, bran- nim tudi pravo in čast našega roda.“

„Kako to?“ začudil se je grof.

„Izvolivši si Adelino hčer za nevesto“, odgovori Viljem s po- višenim glasom, „postal sem ud njene rodovine.“

Stari grof se je čudil, in prekorakal nekolikokrat sobo, potem pa obervivši se k sinu, rekoč: „Viljem! iz tega ne bo nič.“

„Oče!“ zakriči Viljem.

„Ne smem privoliti“, nadaljeval je grof ostro. „Moj sin ne smé zakona sklepati z dekletom, ktero bode splošno mnenje sodilo za grehov plod.“

„Kaj mi je mar derhal!“ kliknil je junak.

„Jaz sem živel tako dolgo, da sem se prepričal“, nadaljuje grof, „da ljudsko mnenje veliko pripomore k sreči, in zato nikoli ne dovolim v ta zakon. Tako sem pisal Adeli.“

„Vi ste jej to pisali?“ zaklikne junak. „Vi ste uničili po- slednjo tolažbo nesrečnej gospej.“

„Ne morem pomagati“, odgovori grof.

„Ali jaz sem jej dal svojo besedo“, ugovarjal je Viljem in prizadeval si, da se pomiri. „Naj se zgodi, kar hoče, ostanem mož beseda.“

„Še te imam pod očetovsko oblastjo“, pretil mu je grof.

„Varuj se, da me ne ujeziš!“

Ko je to izgovoril, šel je iz sobe.

„Tako je tedaj!“ govori Viljem sam s seboj. „Žertvovati moram blago devico tvoje neusmiljenosti, stari grof! To se ne zgodi! Bog varuj!“ kriči, in kapo na glavo potisnivši, šel je, kakor smo spoznali iz razgovora s Saramito, h kralju na grad.“

Na gornjem koncu Krokove ulice je našel lekarja, ki je nejevoljen s čudnimi znamenji kazal, da je tu.

„No, kako je?“ prašal ga je Viljem, ko je prišel do njega.

„Eh, slabo!“ togoti se lekar. „To je skop kralj! Nehvaležen je. Še zmenil se ni, da me plača, to je nehvaležen kralj.“

„Tepec!“ jaz te tega ne prašam.

„Kaj? Jaz, dohtar Saramita iz salernskih šol, jaz tepec?“ serdil se je lekar.

„To že vem, da ni umetnejšega lekarja, kakor ste vi“, odgovori Viljem. „Ali sedaj mi povejte, dragi gospod lekar! česa se mi je nadjati od kralja?“

„Da, da“, smejal se je Saramita, kterege so te besede zopet upokojile. „Težko ga dobote!“ in k Viljemu pristopivši stopi na perste, ter šepeta mu na uho: „Sua Majestá je bolan; tu mu“, in pokaže s prstom na glavo, „tu mu manjka. Mi pravimo temu melanholija. — Ali kaj nehvaležen je.“

„Verjamem vam“, smejal se je Viljem, in pokazal na zlato Saramitovo verigo. Ena sama, to je malo, kaj ne? Dve bi bili bolje.“

„Ah, ekscelencija!“ zarudel je Vlah, „tega ne mislim. Ali jaz moram sedaj domu, kajti mnogo imam dela. A Dio, Monsignor!“ prikloni se in koraka od ondod.

Viljem je šel naprej proti gradu.

„Tedaj zamišljen in otožen!“ govori junak na cesti sam s seboj. „Morda je pripravljen, morda mu moje besede vendar-le sežejo v serce, in naklonijo k boljemu njegovo dušo.“

In serčno vesel je hitel proti gradu.

„Mladi grof Černin“, oznani strežaj stopivši v Otakarjevo sobo. Kralj je z glavo pokimal.

Ko je Viljem stopil v sobo, povzdignil je Otakar glavo in odložil pergament, v katerem je bil ravno čital. Edini pogled na kralja je zadostil, da se je umirila Viljemova razpaljena glava. Na krasnem kraljevem obličju je bila razlita neka žalost, ki je vsacega posilila, da ga je pomiloval. Iz očesa, sicer jasnega, je žarila neka skrivna tuga, kakor se je sploh v vsem njegovem obnašanju kazala duševna boleost, ktero je pa Otakar močno tajil.

Viljem je spodobno obstal.

„Dobro došel, hrabri junak!“ spregovori kralj priljudno. „Dolgo je že temu, da se nisi pokazal na mojem dvoru. Kaj te je pripeljalo le-sem?“

„Kraljeva jasnost!“ potolaži se Viljem, ktereга je genila taka priljudnost, „prosit sem prišel“.

„Aj to mora biti kaj važnega“, seže mu kralj v besedo z lahkim nasmehom. „Razodeni mi svojo željo. Sin vernega mojega Černina ne bode zastonj prosil.“

„Bog daj, da bi vaša milost resnico govorila!“ vzdihne Viljem.

„Ti dvomiš?“ praša kralj. „Naprej ti povem, da ti izpolnim tvoje želje, če bode le v moji moči.“

„V vašej moči, samo v vašej, kraljeva jasnost!“ oserčeval se je junak, „posebno ker ne prosim za-se“.

„Ne za-se?“ začudi se kralj. „Za koga pa?“

„Za Adelo in za vaše dete!“ zaklical je junak, in se zgrudil Otakarju pred noge.

Kralj se je zavzel in zakril svoje obličje. „Vstani, Černin!“ obernal se je k Viljemu, „jaz ne morem, vstani! pravim. Tega jaz ne morem!“ Junak se je bil zopet zavedel, in mlada njegova kri, ktero je vznemirjala ljubezen za Adelino hčer, sopet je zavrela. „Tega sem se tudi nadjal, Milost!“ odgovoril je serčno. „Ne mislite, da sem mečit prišel vašega serca, ktereга celó lastnega otroka solze ne omeče, prišel sem, da Vam povem, kaj bode zemlja mislila o Vas, kako s tim činom bedo valite na našo deželo. Nesrečna bode zemlja, v ktereј kralj ne bode smel kaznovati pregreh, razun ako bi začel s seboј. Vem, da me bode zadela Vaša nemilost, ker že to, kar sem izgovoril, stavi mojo glavo pod meč, toda jaz ne morem drugače, jaz moram pravico govoriti.“

Tu se je kralj vzdignil v vseј svojej velelebnosti. „Mladeneč ne misli tako nizko o Otakarju“, govoril je dostojno, kakor bi hotel smelost červičevo kaznovati, ki se je upal svojemu kralju za pregreho podkladati to, kar mu je vse blago nad njegovim življenjem raztergalo. „Ali to je že naša osoda, da smo mi za vse odgovorni, kar ljudski razum zlega navali na našo zemljo. Pri mojej veri, krona je slabo darilo za to! Idi, mladeneč, in povedi svojim drugovom, da je Otakar zavergel svojo ženo, ktero je vroče ljubil, da je proti na ravnim zakonom zaperl svoje dete, da je z lastno roko raztergal svoje serce samo zaradi tega, da uterdi moč in slavo njemu zaupane zemlje, da bi se največi in najzvijačniši neprijatelj ne mešal v naše zadeve zaradi sorodstva. Idi, in povedi jim, da sem sebe in rodovino žertvoval domovini.“

Pokorno je stal smeli junak, in ni si upal povzdigniti oči, in še le, ko je bil že kralj davno umolknil, še le potem je povzdignil oči. „Kraljeva milost!“

„Idi, pa od mene se nauči ljubiti domovino!“ zakričl nad njim.

Junak je hotel odgovoriti, ali kralj se je bil že oddaljil, Viljem pa je pokorno in nekoliko prepričan odšel.

Čudne misli so mu rojile po glavi. Otakarjeve besede so zbudile v njem živo gibanje, iz njih je spoznal vročo njegovo ljubezen, katero je gojil za domovino.

In ko je vse to tako čez dan premišljeval, prehitela ga je noč, ktera je bila temu odločena, da se Adeli obvaruje prestol, ali pa Otakar odstopi.

IV.

V zapadajočem solncu se je žarila Praga, in snežene njene veže so se rudečile v žarečih barvah; mogočni Petrin je prikril svoje teme z raznoleskečim zavojem, in tudi bližnji griči in gore so se žarile, ko jih je poslednjikrat objemalo solnce. Zares zanimiv pogled! Sedaj še le je videla Adela, ki je skozi okno svoje sobe na Višegradu zerla v krasno Prago in njeno okolico, kaj bode izgubila, če jej Otakar veli iti iz raja, kakoršnega bi zastonj iskala v Mišenskem in v njegovej okolici. Ko je tako ogledovala okolico, zagledala se je v novi Hradčanski grad, novi sedež čeških kraljev, kjer je potem pod Otakarjem II. tulil češki lev in stresal sosedne zemlje. Nehoté se je nesrečna gospa spomnila svojega moža, in bolešno vzdihnivši, obernila se od prozora, ki je bil pretužen za-njo. Njene oči so se sedaj vperle v Blaženo, ktera je bila v sobo stopila, in malo časa za materjo stojé čakala, preden se je obernila od okna k njej.

„O nesrečna!“ boleстно javka Adela. „Nesrečna si z menoj vred. Si-li prišla svojo boleost vlivat v materno serce? Žal mi je, dete, da je ljuta boleost zaterdila moje serce tujim tožbam, še celo tožbam lastnih otrok.“

„To pa ni prav, mati!“ ugovarja Blažena. „Ne bilo bi prav, ako bi ne poslušali žalostne dece, kedar bi prišla potožit se vam. Sicer pa nisem prišla, da vas žalostim, ker jaz ne poznam nikake nesreče, ki bi me mogla doleteti.“

„Nikake nesreče ne poznaš?“ čudila se je kraljica. „Gotovo se ti je pamet zmedla, da te nič ne gane, ker je tebe, kraljevo hčer zavergel oni, kteremu je pot naredila moja milost.“

Blažena je odmajala z glavo, in lahek mrak se jej je vsedel na čelo. „To so strastna dela razterganega vašega serca“, odgovorila je, „ker ste z vso svojo dušo objeli prazni blesk pozemeljske časti. — Odpustite mati, če vaša hči resnico govori. Sami ste se že mogli prepričati, da je vse, kar nam svet podaja, prazna senca vzhajajočega solnca, ktera zgine, kedar visoko stoji solnce.“

„Take misli ti je gotovo tvoj ljubljenec vlil v glavo“, odgovorila je Adela ostro, „ki se je šalil s tvojo ljubeznijo. Ali jaz ti pravim, da nikdar oni ne izgubi svoje sijajnosti, kogar je enkrat ožaril kraljevi lesk. Ne govori tedaj tako nespametno, ker nič ne

umeješ, in tudi umeti ne moreš, — ali pomniti moraš visocega svojega rodú.“ In vsa v jezi se je obernila od hčere, ktera je bolešno zerla za materjo, globoko izdihnila, naposled pa so jo oblike gorke solze.

„Ne tako, mati, ne tako“, zaihtela je in hité k Adeli, vergla se jej v naročje. „Tako se ne smete posloviti s svojo hčerjo.“

„Posloviti“, prašala je prepadena Adela, in roko položila Blaženi na glavo.

„Tako, tako“, zbrala se je zopet Blažena. „Moj sklep je terden. Grof Černin ima prav, ker Viljemu ne privoli v zakon, kajti on mora biti prihodnji ščit svoje domovini; sploh bi si pa tudi ime in čast pokalil pred svetom, ko bi se z menoj zaročil. Ne čudite se temu, mati“, ponovilo je dekle, ko je videlo Adelo vso preplašeno. „Ne mislite, da je moja ljubezen za Viljema opešala. Vročega ljubim, še bolje nego ondaj, ko je bil pervikrat vnel moje serce. Čista je najina ljubezen, nobena posvetna moč je ni navdihnila. Nikoli ne prestanem biti Viljemova nevesta, ko bi naju tudi ločili neizmerni prostori, kajti duh ne pozna nobene daljave.“ Te besede je govorila vsa ognjena, kakor bi se jej bila duša odkrižala telesnih vezi. Ali na enkrat se je zopet zamislila, in korak nazaj od Adele stopivši, je mirno nadaljevala: „Mati! jaz nič ne izgubim. Naučila sem se zaničevati časne in vsakdanje pozemeljske reči, in tudi vi ste se prepričali, da diademov lesk ne presije goste temote.“ Ko je to izgovorila, objela je Adelo in šla od onod. Dolgo je Adela zerla za njo; bojazen, žal, nejevolja in jeza so se strinjale v njenih mislih. „Hodi nespametnica!“ rekla je na zadnje, „tudi tebe lahko pogrešam, a prestola nikdar ne. Z vso silo se mu ustavim, in ko bi se tudi zrušil, postavim si sedež na njegovih razvalinah.“ In vsa razburjena dirjala je po sobi.

V.

Med tem se je bilo zmračilo. Merzel veter je vlekel po gorah in bučal po dolinah. Praga je že počivala v tihem spanji, ko je grof Viljem, ne vedé, kaj se je bilo pripetilo na Višegradu, zbiral svoje prijatelje, da Otokarja prisilijo, da Adelo obderži na prestolu poleg sebe.

Na novem mestu je stal poleg vladikovega doma, blizo lese-nega tedajnega mosta, neznatn, toda prostran dom. Da-si ravno je bil zeló nečeden zunaj, bil je znotraj okrašen po tedanjem okusu. Bila je to dobro znana igralnica, kjer so se vsak dan zbirali plemenitniki in meščanje pri kvartah, ktero igro so bili Mišnjani in Saksonci zanesli na Češko.

Danes se je bilo lesem zbralo mnogo ljudi, ali namesto divjega smeha dobivajočih in strašne kletvine izgublajočih, kraljevala je

tihota v vsem zboru. Le tu so se bili zbrali Adelini prijatelji, ki so nakanili po pol noči udariti na grad, in polastiti se celó samega kralja. Vse je bilo že dogovorjeno, čakali so samo Vratislava kneza, da se v njihovem kolu bojuje za svojo mater in za svojo dedino.

„No, mili prijatelji!“ spregovoril je Viljem, glava in vodja zbranim. „Vse nam izpodleti. Vsak naj skerbi za-se, kakor vé in zná, krivde ne valite na-me! Povedal sem vam bil, da so nas izdali, vi me pa niste hoteli slušati; razjasnil sem vam bil, kaj Otakar naklepa, ali vi mi niste verjeli, sedaj imamo boj, in v tej nevarnosti vas jaz ne zapustim.“

„Dobro tako, dobro!“ tleskal je ves zbor pohvalo mlademu govorniku.

„Vendar, kakor sodim po svojej pameti, strašna neumna prederznost je, gospod Viljem!“ grajal je junaka Havel z Levigrada, „ker se mi zapletamo v razpertje našega kralja in naše kraljice.“

„Motiš se, gospod Havel!“ odgovori junak, „ni že toliko, ali se Adela odberži pri Otakarju ali ne, da se le pravo kraljevičevo obvaruje.“

„Razumim“, nasmejal se je Havel, „kdor hoče ujeti volka, nastavi mu past nad jamo. In ko bi Vratislav ne imel sestre—?“

„Gospod Havel!“, zakričal je Viljem.

„No no, ne jezi se!“ smejal se je Levigrajski, „vsak po svojem. Jaz bi bil ostal doma, ko bi se ne bal, da nam Otakar po Adelinem slovesu ponosne Madjarke na prestol ne posadi.“

Viljem je hotel nekaj odgovoriti, ali tu so mu naznanili, da tuj gospod praša po njem, in koj želi ž njim govoriti.

„Je pa že kak neslanec“, spregovoril je nekdo med zbranimi, „tako je nježen, kakor bi ga še nikdar ne bila obrila burja.“ Bil ti je tujec visoke postave in tako ličnega lica, kakor bi se bila priroda zmotila pri svojej stvaritvi, in podelila mu žensko glavo. Na glavi je imel černo, krasnopero kapo junaški potlačeno na stran, in črna žametova obleka je objemala nježne njegove ude. Opasan je bil z lepo barvanim in zlato všitim pasom, ob desnem bedru pa mu je visel kratek meč, s katerim se je sedaj igral in se oziral po družini.“

Med tem je Viljem stopil v vežo, gospodič pa se urno oberne k njemu. „Gospod grof“, spregovori skoraj potihoma, in oči vpre v zemljo, „blagovolite stopiti na dvorišče z menoj, nekaj važnega vam povem.“

Viljem je ogledoval junaka in čudil se, ker je bil podobnejši Blaženi, nego lastni njen brat.

„Prosim vas, gospod grof!“ govoril je junak nesterpljivo, „hitite, izgubljena je vsaka minuta.“

„Kdo te je poslal, moje dete!“ prašal je Viljem, in ko je zopet junaka pogledal v obraz, vskriknil je: „Moj Bog! kako sta si enaka!“

„Bežite, Černin!“ spregovori junak nagloma, ko sta bila na dvorišču. „Izdali so vas, Višegrad je obsedla vojska, Vratislava pa so ujeli.“

„Za Boga!“ zakriči Viljem preplašen, „kaj poveš?“

„Hiti. Še je čas za beg“, silil je vedno junak. „Nenadoma obstopijo vojaci vaš dom.“

„Kdo si, rešni angelj?“ vprašal je Viljem, junakovo glavo vzdignivši. Svetli mesec je bil razlil svojo svetlobo po dvorišču, in pri mesečnej svitlobi spoznal je Viljem junakovo obličje. „Oj Blažena!“ vskrikne in stermé izpusti njeno roko.

Ona je sklonila glavo, in roki na persih križem položivši, je rekla: „Oh, nisem mogla drugače. Strah me je prisilil — hiti, hiti, ljubi moj, sicer bode prepozno.“

„Počaki tu, ljuba!“ prosil jo je Viljem, in stopivši v sobo med zbrane plemenitaše zakriči: „Izdali so nas! Vratislava pa ujeli! Varuje naj se, kdor more!“ in zopet skočivši ven na dvorišče, prijel je Blaženo za roko, in hitel ž njo iz doma skozi stranska vrata. Zbrani so se raztekli, kajti taka zločinstva so s perva vselej derzna in pripravna za vse, potem pa bojazljiva, kedar se bliža maščevanje pravice. Da-si ravno so Viljem in njegovi prijatelji vzdignili se iz čistega, in po njihovem mnenji pravičnega vzroka proti Otakarju, vendar so se bali prelivati kervi, ko so to reč bolje pomislili. Sedaj, ko je bil Vratislav ujet, za čegar vlast so se hoteli bojevati, uničeno je bilo vse. Viljema pa je še prej nekaj družega predružačilo, da je zaverigel vse. Koj po dogovoru z Otakarjem je začel dvomiti, ali je prav ali ne, da se je tako pregrešil nad kraljem. Premišljeval je kraljeva djanja, zemljo, ki je pod njegovo vlado začela cvesti, nasprotno pa Vratislavovo nemoč, izdajniško Adelino mišljenje, najbolj pa še to, ker se je Blažena sama protivila vsemu nasilju in boju. Tako je bil sklenil, preden je šel v zbor, da vse predloži svojim prijateljem, in je pregovori, naj overžejo vse početje. Ali večidel se je iz zasobnih vzrokov upiral temu, zraven je pa vendar le tudi mislil, da tirja njegova čast, da ostane pri njih, ker jih je bil že tako daleč peljal. Ko je pa izvedel, da so jih izdali, Vratislava pa ujeli, bil je ves radosten, ker je tako lahko uničil začeto svoje delo zoper kralja. Komaj so se razšli zbrani plemenitaši, prišla je kraljeva straža in zajela igralnico. Ko so pa videli, da so prepozno prišli, razsula se je vsa kraljeva jeza nad zvitim Italijanom, kateri je bil izdal mesto njunih zborov, nadjavši se od kralja večega plačila. Ker mu pa Otakar ni dal omenjenega darila, sklenil je, da se zmaščuje nad kraljem. Razodel je tedaj Viljemovi ljubi, kaka nevarnost proti njenemu ljubljencu. Blažena je srečno ušla

v junaškeji obleki, preden je še kraljeva straža obsedla Višegrad. Tako je rešila svojega dragega in mnogo družih. Saramito so pa prijeli in zaperli, ko so ga dobili pri Adeli.

„Bogu bodi hvala!“ spregovori Viljem, ko sta bila že v varnosti, „da se je tako izšlo. I ti, angelj moj!“ obrnil se je junak k svojej ljubi, in pritisnil jo na svoje serce. „Ti si rešila moje brate, da se niso zarotili nepotrebno prelivati bratovske kervi.“

„Tako konec imajo vselej nameni, ktere snuje ljudski razum“, odgovorilo je dekle, in se mu izvilo. „Kdor se oklene nečimernih reči, pada pod grehovo težo, ktera ga povsodi spremlja. Viljem! zahvali Boga, da si ohranil čiste roke, in nisi prelival ljudske kervi.“ Potem ga je prijela za roko in peljala čez otok okoli mlinov za mestom.

„Kaj pa nesrečna tvoja mati, Blažena?“ prašal je junak, voljno stopaje za svojo ljubo.

„Se ve, da je nesrečna“, priterdilo je dekle nenavadno zamišljeno, „ker se ne more ločiti od škerlata, krone in mojega očeta. Njena duša je objela senco mamljive, zapeljive moči in pozemeljske slave, ktera nič družega ni, nego megla, ktera izgine, kedar solnce nebeške pravice presije ljudska serca. Ah, smili se mi smili, uboga mati, in ko bi le mogla, prevzela bi njeno terpljenje, in tudi to bi ne omajalo mojega duha, kar se tiče ljubezni in zaupanja v vsegamogočnega očeta“, govorila je pobožno povzdignivši svoje obličje proti nebu.

Viljema je prevzela sveta groza, in zdelo se mu je, kakor da koraka poleg nebeškega poslanca, ki oznanuje ljubezen, zaupanje in pravico vsemu ljudstvu. Ni si upal besedice ne spregovoriti. Ko je pa prenehala in malo pomolčala, zopet je nadaljevala: „Gledi ljubi, moja slutnja se je izpolnila, in Bog je že ustanovil prihodnje moje življenje. Še danes mi moraš dati dokaz svoje ljubezni, če si me res ljubil v pravem duhu, in nisi bil lažnjivec in hinavec. — Že sva na mestu!“ pristavila je, in obstala pred majhno in neznatno hišico.

Četert ure za mestom je stal samotni dom, in pred njim je obstala. Skozi majhno in nizko oknice, bliščela je slaba luč, in koj, ko je pervikrat poterkala, oglasil se je silen, ali prijazen moški glas, ko so se odperle duri, in na pragu se je pokazal šestdesetleten, meniški oblečen mož. Bledo njegovo obličje ni bilo tako nagubančeno, kakor bi bil sodil z visoke in suhe njegove postave. Lase je imel nazaj počesane, da se je dobro videlo visoko, veleleбно njegovo čelo, pod njim pa černe in iskrene oči, iz kterih je švigal nekak čuden in skriven ogenj. Iz vsega tega se je dalo soditi na nenavadno duševno moč. Stermé je Viljem spoznal, da je ta mož Martin Moravec, Valdenški govornik, in učitelj kraljeve hčere.

„Dobro došla, moja hči“, vpeljal jo je govornik v revno in prosto sobo. „Pozdravljam te v gospodovem imenu, hči kraljeva, ker si se odrekla mamljivemu lesku pozemeljske slave.“

„Ne govori o tem, častiti oče!“ odgovorilo je dekle pokorno. „Povedi raje, si li že danes pripravljen za odhod? Nekaj se je prigodilo, kar mi daje vzrok, da že nocoj odrinem.“

„Otresem prah raz svojih nog, vzamem palico v roke, in grem voljan, kamor me kliče gospod. Ko bi poterkal na moja vrata, odgovorim mu: „Tu sem, gospod, zgodi naj se tvoja volja!“ In pobožno je starec razpel roki, in uperl v nebo svoje obličje. Viljem pa, ko je čul in videl, kako je udan v božjo voljo, častil je moža, ki mu je prej bil razkolnik in zapeljivec njegove ljube.

„Dobro, pripravi se tečaj“, reklo je dekle, „jaz se med tem zmirim s svojim milim.“

Starec je še le sedaj spoznal mladenča. Stopil je malo nazaj, ali kmalo ga je prijazno nagovoril: „Dobro došel pod mojo streho, junak! Res plemenito mora biti tvoje serce, ker si v gosposkem sercu moje učenke vnel čut, ki se samo takrat dviga proti nebu, kedar ga je uplamil božji ogenj. Pogosto sem se tebe spominjal v molitvah, da-si ravno vem, da hodiš po potu onih ljudi, kateri rekajo: „Gospod, gospod! katerih serca so pa hladna, in njihova dela so samo na jeziku. Po delih vas bodem spoznal, govoril je Gospod, in tudi jaz sem po njih spoznal tebe.“

Junak je spoznal globoko resnico teh besedi, tedaj ni vedel, kaj bi odgovoril. Molčé je sklonil glavo, pokoré se tako vsemu, kar je razumel in česar ni razumel. Starec je šel po teh besedah stran, in Blažena, polahkoma pristopivši k Viljemu, prijela ga je ljubeznjivo za roko rekoč: „Viljem, sedaj je čas, da pokažeš, da se nisem prevarila tebe ljubeča.“

„Govori, lepotica moja!“ odgovoril je junak. „Pripravljen sem, da čujem in vidim vse, o čemur še moja duša mislila ni. V sercu mi je, kakor bi se bil zamaknil v sveto čudo, kakor bi slišal okoli sebe šumeti nadzvezdne duhove z lahкими krili. Tako čudno se mi dozdeva vse, kar sem danes videl in čul.“

„Ta dan štejem med najslajše svoje dnove“, odgovorilo je dekle, in dosedaj kalno njeno oko splavalo je v radosti, ki se je povsodi na njej videla. „Želim, da se iz ljubezni do mene odrečeš mene, kakor se tudi jaz tebe in vsega za vselej, kar mi je dosedaj bilo ljubo, in dobrovoljno stopim iz okrožja, v katerem bi bila vedno izbujala pozornost. Želim si samote in tuje zemlje za svoje bivališče, da ljudstvu neznana živim samo Bogu in tvojemu spominu.“

Viljem je ostermel, ko je to govorila, in smertna bledina se je družila z zimsko rudečico na njegovem licu. Nemo je zerl v dekle, ki je nadaljevalo: „Ne misli, da sem to učinila iz nečimernega detinskega razuma. Položila sem svojo osodo na tehtnico

ostrega premišljevanja, in iz duše se mi je odzival glas, da se midva družiti ne moreva.“

„O to je bil lažnjiv glas večne temote, ktera se tolaži nad obupnimi ljudmi!“ derlo je junaku iz persi. „To je bila poskušnja neumnega bogomolca.“

Oko dekletovo se je zakalilo pri teh besedah. „Viljem!“ rekla je žalostno, „nadjam se, da me vsaj toliko ljubiš, da ne bodeš topil tega, kar mi je najsvetejše — moje vero.“

„Odpusti, mila!“ odvernil je junak, „če je moja beseda ranila tvoje serce. En sam pogled me je treščil iz modrega neba v skrajno prepast, pa saj tudi ni čudo, da me je bolest prisilila izustiti brezupno besedo, da-si ravno ne vidim, da je mogoče izpolniti tvoje besede.“

„In vendar bode tako, dragi prijatelj!“ nadaljevalo je dekle, „ker drugače ne more biti. Ti sam se moraš odreči zaradi svojega roda dekletu, ktero po splošnjem mnenji že iz svojega početka večno sramoto nosi na čelu.“

„Kaj je nam mar to, kar ljudje govoré“, oglasil se je junak. „Kaj more dete za krivdo svojih roditeljev?“

„Nič“, priterdila je Blažena. „Ali greh se vije od roda do roda, in njegovi nasledki se tudi naprej lahko uganó. Tako naj bode tedaj uničen greh moje rodovine, in slavni tvoj rod ne bode prenašal njegove krivde.“

Močno so junaka ganile te besede. Čezdalje jasnejše mu je bilo, da so uničene svetle njegove nade, in ves zamišljen je spregovoril: „Določena je najina osoda. Naj bode, ker ne morem kljubovati krutej osodi.“

„Tako, ljubi!“ vskliknilo je dekle in verglo se mu na persi. „Sedaj pojdem z mirno vestjo tje, kamor me kliče Gospod. Glas njegov se je ozval v mojej duši, in nič več se ne bodem ozirala na zemljo. Odmerla sem prejšnemu življenju, in moj spomin naj zgine iz češke zemlje, kakor onih, kateri počivajo v grobéh. Kaj naj bi jaz delala med vami? Kaj me more vezati na nekdanje okolnosti?“ in glas se jej je tresel, ko je vsa žalostna nadaljevala: „Zgubila sem vse, kar nam sladi življenje, očeta, čast, materi pa bi moj pogled zvekušal serčno bolečino; zgubila sem vse, samo ti, samo ti“, vskriknila je, in oklenila se mu okoli vrata, „samo ti se me bodeš spominjal, tvoj spomin bode tudi mene vedno spremljeval kot angelj mirú.“

Junak je objel dekle z levico, in desnico povzdignivši, je zakričal: „Ljubezen tvoja nikdar ne zajde v mojem sercu, nikdar ne bode tuje dekle počivalo na mojih persih! To ti prisezam pri spominu na to uro, ni težko, da se še kedaj vidiva.“

„Težko, da se še kedaj vidiva?“ prašalo je dekle. „O ne, ljubi! vidiva se zopet, kedar večna pravica razdrobi svet, vidiva se

zopet, pa se nikdar več ne ločiva. Toda to se ne zgodi na tej minljivej zemlji, tam nad zvezdami, v čistejšem stanovanji. Tako, ljubi, tam gori se zopet vidiva, sedaj pa mi odpusti!“ rekla je vsa ognjena. „S tem poljubcem te snubim, in s tem se ločim.“

„Za vselej, za večno!“ pristavil je junak ves prepaden, in iz njenega naročja izvivši se, hitel je od tod.

Se to noč je Blažena zginila z Martinom Moravcem.

Danilo se je že, ko je Viljem stal pred mestnimi vrati.

„Doživel si tedaj!“ govoril je sam s seboj, ob kamnat steber se opiraje. „Ali kaj sem dočakal? Vse, kar sem kedaj nosil v srcu, vse je uničeno. Drugi so srečni, zakaj jaz ne?“ prašal je sam sebe in globoko se zamislil.

Tu so se odperla vrata, in skozi je šlo nekoliko konj s težkimi bremeni, zadej pa je jahal Andrej Saramita, ktereга je spremljeval stotnik kraljeve straže.

„O sveta devica!“ zakričal je Saramita, ko je Viljema zagledal in kožuh, v katerem je zavit tičal, raz sebe potegnivši, stopil je kisto pred Viljema: „To imam za to, ekscelencija!“ djal je žalostno, „ker sem delal za vas. Spodili so me, in še dovolili ne, da poravnam svoje reči, kakor veljá. Pa kaj umeje nehvaležni vaš kralj! — nehvaležen je, ekscelencija!“ razljutil se je Italijan. „Izgnati me je velel iz mesta, in jaz sem ga ozdravljaj skoraj pol leta melanholije, sedaj pa me je pognal, in pa zarad tega, ker sem se bil pri vas nekolikokrat zarekel, kakor da nisem dohtar. Saj vendar veste, kaj je dohtar Andrej Saramita.“

Viljem ga še poslušal ni, ampak šel je naravnost v mesto, da naznani svojemu očetu, da ne grozi njegovemu rodú sramota, ker se ne bode zaročil z Adelino hčerjo, da pa zarad tega rod Černinov izgine, da-si ravno je najstarejši.

Ta dan je bila sklenjena pravda med Otakarjem in Adelo. Osem čeških baronov je priseglo, da sta si Otakar in Adela sorodna v četertem kolenu, in na podlogi te prisege so razglasili, da je zakon neveljaven.

Adela je zarad lastne nesreče kmalo pozabila svoje hčere. Otakar pa, osvobodivši Vratislava, preskerbel je njega, ostale otroke in Adelo z vsim, kar je tirjal njih stan, potem pa je njih spomin izbrisal iz svoje pameti, in berzo na to vzal za ženo Konštancijo, sestro ogerskih kraljev Emerika in Andreja II.

Nesrečna Adela se je obernila k svojemu bratu Detrihu v Mišensko, kamor so šli tudi otroci ž njo vred. (Dalje prih.)

Hrast.

(Zložil Fr. Levec.)

Ob deroči Savi

I ko izpodjel mu

Hrast visok je stal,

Bil je vso zemljó,

Hrast, ki ga spodjedal

Z glasnim šumom trešči

Penasti je val.

V penasto vodó.

Pisma v slovenskih literarnih rečeh.

(Spisuje J. Jože Kriv.)

I. Pismo.

Saj veš, premili moj France, da sva, ko sva še skupaj živela, v svojih razgovorih vselej rada zašla na slovenstvo, da sva celo še nezrela za politiko, veliko ukrepala in presojala ter da sva se natihoma včasih še prederznila grajati in zametavati to ali ono djanje in nehanje kacega naših veljakov. Zdaj, ko sva ločena s hribi in dolinami, naj ti pismo prinese moje misli. Preveč te ljubim, da bi ti je vrival, samo podajam ti jih, kakor pobratim; če kaj dobrega najdeš, poberi, kar pa se ti napečno zdi, skaži in prepričaj me, pa ti bom hvaležen in ko bi bilo mogoče, bodem te še rajši imel. Ne ustraši se pa, da ti pisma ne prinese poštni mož z usnjato torbo, ampak ljubi naš „Glasnik“ v tisku. Zakaj ne boj se, da bi bilo tako, kakoršnega je uni dan pritresel verli „Slovenec“ nekemu Jerneju, razkladaje mu preveč na surov, omikanega Slovenca nevreden način, apostrofirane priimke in napake nekega ljubljanskega profesorja, kateri po nesreči ne zna dobro naše slovnice, sicer pa nikakor ne zasluži tako vsacega moža nedostojnega zmerjanja. Povedi mi France, ali je bila tista kritika možata? ali boče tako postopanje našemu imenu časti prineslo? Ali ni to čudno, da se pisatelj onega pisma ne sramuje imenovati učenca omenjenega profesorja in se ne boji, da bi ga svet imenoval nehvaležneža? — Pa pustiva to, morda bi se nad naji spravil in naji premahal v posebni brošuri, saj si videl, da zna še enkrat toliko spisati, kakor je kritikovani spis. Govoriva raji v „Glasniku“, kako naj bi se povzdignil zvanje in notranje in preglejva druge misli in svete o tej zadevi.

Glasnik sam je avgusta meseca prinesel „čertice“, ki ga sem ter tje pa napek sodijo. Hvali Glasnika iz prejšnjih let, ki je do-

našal med drugo stvarino „podučljive“ stvari in „izverstne kritike“ gg. Levstika, Valjavca. Zdaj donaša le ktere! pesmi, novele, včasih še kako slovstveno obravnavo ali pa starinoslovsko preiskavo. Reči moramo, da nam nekaj časa že ne zadostuje več „Slov. Glasnik“. Tako govore „čertice“. Preglejšva, kaj imajo te besede v sebi.

Za kritiko je bilo že dosti ravsa in kavsa med nami tako, da ga nekteri gospodje še zdaj niso pozabili. Jaz sem te misli, da kritike do zdaj še nismo imeli Slovenci, kajti kjer je kdo kaj rešetal, godel je samo slovnico, sodil je oblike; razverstenja in skladbe snovi, vredenja misli, prave lepote te ali te poezije ni skoro nihče skazoval, ob enem: več nam je bilo za lupine in obličnice, kakor pa za zerno, več za osipke, ko za pšenico. In če se kje vidi izjem, bile so le prevečkrat že stoječe, prazne in malopovedajoče besede, tako da se mi pravično zdi, če vprašajo „Slavische Blätter“ govore o slovenskih literarnih zadevah: Hat man bei uns noch jetzt kein richtiges ästhetisches Verständniss für literarische Produkte erlangt?

Kritika mora biti drugačna kakor je bila do zdaj. Samo ob sebi pak se razume, da „ostra — preostra“ ali strastna ali celo psovavna, izobraženca nevredna kritika ne gre, ampak da mora biti prijazno podučivna, ne gledajoča na osebo ali veljavo pisateljevo. In tako kritiko, učečo pisatelja in bravca, moramo terjati od Glasnika. Mislil bi jaz, ti France, in še marsikdo drugi, da bi bil g. Levstik dober za to zares težavno delo. Kajti škoda, velika škoda je za naš narodni jezik, da ta gospod, ki je spoznal značaj slovenskega jezika bolj ko nekteri, ki samoteržno pesti slovenščino in misli o sebi Bog vedi kaj, pusti svoje peró rujaveti, vzlasti kar se kritike tiče.

Dalje pravi g. pisatelj „čertic“, da Glasnik „donaša le nektere! pesmi in novele“. Ne vem kaj misli s tem „nektere!“ Če pravi, da jih je premalo, v tem mu ne priterdim. Ako pa misli, da niso dobre, morajo slovenski pevci Glasnika bolj podpirati in mu pridneje pošiljati, vzlasti epičnega blaga. Gotovo se rajša bere romanca in balada, kakor slabo ponavljanje in vedno opevanje „spomladi“ in „rožic“. Mislil bi jaz, pa to naj bo še bolj subjektivno ko vse, da se pri nas gospodje nahajajo, ki ne vedó kaj je prava poezija, in tem bi nekaj rekel, pa se jih bojim.

Ne razumim pa jaz, zakaj pisatelj „književnih čertic“ dose-danjega Glasnika tako pod nič stavlja, da pravi: „kdor ga ne bere samo zavoljo miline in gladkosti jezika, pregleda ga in položi, skoraj bi rekel nevoljno na stran“. To je pač brez premisleka izrečeno. Če že prav to velja o nekterih sestavkih in novelah, vendar pravičen človek te misli sploh — ne bo izrekel: Jaz ne poznam starejih Slovencev, ni ne vem, kaj pravijo o Glasnikovih novelah; izmed mlajših pa vendar marsikoga poznam, ki je težko

čakal lista, in ga je bral rad ter ga ni „nevoljno na stran“ del. Saj vemo, da iz rok mladih pisavcev — in taciñ ima Glasnik več — ne moremo berž pričakovati klasičnih povesti. — Kar pa pravi, da je „res sitno toliko razkosane novele prebirati od mesca do mesca, tako da je skoraj treba, da na novo pregledaš, kar si v zadnjem listu bral, če hočeš ostati v pravem teku povesti, kar pa je za tiste, ki se ne pečajo samo z branjem dosti težavno(!)“, — to sicer se je že pred nekaj leti ravno zavoljo Glasnika izrekalo, ni torej nič novega, pa vendar jaz ne bi bil istega mnenja. Zakaj tej težavi — če je to kakošna težava — bi se dalo samo na dva načina ogniti: ali bi moral Glasnik samo kratke povestice donášati ali pa bi moral velik in v kratkih obrokih izhajati, postavim vsak teden enkrat ali večkrat. Zakaj pa bi se daljših povesti v časopisu ogibali? Če bode vrednik pisatelju zapovedal v koliko plati ali polovic pole mora snov za novelo stlačiti in vkopititi, šle bodo največe lepote, neogibne tirjatve vsacega lepoznankega spisa, namreč zvesti obris značajev, naravna razpeljava — v pogubo. Dvomim, da bi se dal vsak pisatelj tako mejiti, pa tudi dvomim, da bi bila večina naših bravev proti dolzim povestim. Ako pa drugo vzamemo, da naj bi se veči kos povesti natisnil, moral bi en list skoraj samo eno povest donášati, kar ne bi bilo prav, ker „razlika mika“, ali pa bi moral Glasnik zeló zrasti, kar pa kakor se meni zdi, ni lahka reč, ker naročnikov, naročnikov ni preobilo. Pač bi človek lahko bridko tožil, kako malo je našim starejim rodoljubom lepoznanstva mar, da mora „Cvetje“ čisto sama učea se mladina vzderževati, da v zapisniku naročnikov te ali one slovenske knjige ali časopisa, kakor v imeniku hvale vredne družbe Mohorjeve zastonj iščemo imena rodoljubov, ki ne morejo izgovarjati se s pomanjkanjem in kterim bi se neznano zameril, če jim ne boš kadil in njihovo ime v zvezde koval. Pa kaj bi tožil, saj ne verjamem, da bi kaj pomagalo, škodilo bi mi pa berž, kajti pridobil bi si v naglici ime prepirljivca, zabavljivca ali celó za „rovarja“ bi me kerstili. Bode že Bog dal počasi, počasi! Upajva vendar, moj dragi, da ima Glasnik vsaj toliko podpore, da bode v prihodnjem letu malo zrastel. Ko bi bila midva v svetovavstvu „štiridesetih“, opomnila bi ga tudi, naj se nič ne zmeni ter naj pri naša daljše in krajše pripovedi in bi po zakonih empirične psihologije skazala in overgla „čertičarjevo“ misel, da mora človek nazaj pregledovati, če hoče v teku povesti ostati. Rekla bi namreč, da tega ni tako silno potreba, ker se po božji naredbi v našem spominu vse iz ene verste, iz enega odstavka reproducira in ponovi, kar je v zvezi s poprejnim branjem, slušanjem ali mišljenjem. Rekla bi, da če je že človek po nesreči malo krajše in nezvesteje pameti, da vendar ni tako „mudno in sitno“ če malo nazaj pogleda. Saj se ne mudi več ko kacih pet minut in to bode pač storil iz

ljubezni do slovenščine, do pisatelja in časopisa. Ali ni ljubezen poterpežljiva in prizanašljiva?

Na vse zadnje se mi še zdi — pa berž ko ne se motim — da g. pisatelj „književnih čertic“ ni poseben prijatelj lepoznanstva in da rajši bere podučljive stvari. V tem razumu tudi č. g. vrednik v dostavku odgovarja. Midva bova v prihodnjem pismu o tej stvari kaj ugenila. Le prevdari, kar sem ti pisal in overzi, kjer nisem prave zadel. Zdrav!

Ruski car Aleksander v Ljubljani.

Meseca januarja l. 1821 so se zbrali visoki vladarji v beli Ljubljani, da bi delo, že v Opavi začeto, med prijaznimi Slovenci lepo dognali. Bili so: avstrijski cesar Franc, ruski Aleksander, kralj siciljski pa modenski vladar; nekaj drugih vlad pa je poslalo poblastence. Najprej je veljalo, da vstanové terdni mir na Laškem in da vredé sosebnó Neapolitansko in Sicilijo. V treh mescih srečno doženó svoje delo ter zapusté mesca majnika Ljubljano. Kaj dobro še pomnijo Ljubljancanje visocih gostov, sosebnó pa ruskega cara Aleksandra, kateri je večidel sam, v civilni obleki, brez vsacega znamenja svojega visocega stanú okoli hodil, skerbno opazoval obertnika in rokodelca pri svojem delu, kmeta na polji, nagovoril tega ali unega in priljudno ž njim se pogovarjal ter popraševal po tem ali unem. Vse to pa le, če ga poznali niso, ali mu vsaj pokazali niso, da ga poznajo; če ga pa je kdo pri pravem imenu nagovoril, berž se je poslovil in odšel.

Veliko veliko vedó še danes ljudje okoli mesta o njem: kako je temu ali unemu pomagal iz stiske, nadloge in revščine, obiskal to ali uno hišo, pomenkoval se s tem ali unim. Vseh teh pripovedek podamo jih bravec le malo kopicó, ktera pa že zadostno kaže priljudnost pa blágo in dobrotno serce Aleksandrovo.

I.

Ljubljanska okolica se je bila caru kmalo tako prikupila, da je vedno zdaj peš, zdaj na konji, zdaj v kočiji obiskoval bližnje in daljne njene kraje, če so mu le opravila in vreme dopuščali. Necega popoldne ga v Štefanovej vasi dež vjame; verne se torej v kočiji proti mestu. Ko pride do hiš, ki so Golovcu na podnožje sezidane, zagleda na stermem griču nad hišami starčeka, ki je štre posekanih dreves iz zemlje kopal. Ravno je starček z vso močjó zamahnil, ko mu od deža premočeni pesek izpod nog zderči

in se sivoglavček daleč doli po stermem bregu med goščavo zaterklja. Ko car to vidi, migne kočijažu da postane, ter gleda, kaj bo z možem; stari revež kobaca in kobaca po gostem germovji, pa le ne more kviško. Car pa skoči iz kočije, hiti pod breg — ne dolgo in ruski car lastnoročno starčeka izvleče iz germovja in mu nekaj v roko potisne. Možiček se zahvaljuje in zahvaljuje, kakor vé in zna, imenitni dobrotnik pa odderdra. Ko starček v roko pogleda, zaleskečejo se mu trije cekini naproti.

Pozneje je mož zvedel, kdo je njegov dobrotnik in rešitelj.

II.

Necega dne jo maha car v civilni obleki kar sam po teržaški cesti; kar mu nasproti pride stara sključena ženica ter ga milodara poprosi. Car se vstavi, seže v žep — pa nič ne najde; tiplje in tiplje — vse prazno. „Počakajte“, nagovori jo ter stopi v hišo, pred katero je ravno stal. Bila je velika kerčma, kakor je še danes. Mati kerčmarica urno v vežo priskače, da bi postregla gospodu; ta pa je poprosi, da mu nekaj krajcarjev posodi. Mati so imenitnega gosta menda že poznali, kajti urno so iz žepa izvlekli pest drobiža. Car migne beračici in veli, da nastavi predpasnik, kerčmarica jej vsuje drobiža v njega. „Še“, pravi gospod, in zopet prinesó mati pest denarjev na dan. Beračica gospoda neizrečeno spoštljivo ogleduje, kar menda da zapazi, kajti smehljaje se zopet veli: „še“. Mati kerčmarica je že nekoliko v zadregi, pa da bi gospodu pokazala svojo dobro voljo, oberne vse žepe, da zadnji krajcarji starki v predpasnik zazvenčé. Beračica veselja ne vé, kaj bi počela, kaj tacega se jej še vse žive dni ni primerilo; kerčmarica se tudi zvito smehljá, in menda tudi perišča cekinov pričakuje, pa imenitni gospod se meni nič tebi nič oberne in odide.

Drugi dan pineše bogato opravljeni cesarjev strežaj kerčmarici posojeni denar, se vé da z bogatimi obresti vred.

III.

Ne daleč od Ljubljane je pri Gradašici mlin. Vroče je solnce pripekalo, ko se ob vodi gori mlinu bližata dva gospoda. Pod hladno senco košate hruške sedé okoli mize tri dekle in hité ena bolj ko druga iz mogočne zelene skledé zajemati. Smeh in šale jim jed sladé. Ko se gospoda približata, stopi eden (bil je car) k mizi in je v razumni besedi nagovori: „Vam se ne godi slabo; kaj pa imate tu tako dobrega?“ Naglo se oglasi najbolj jezična izmed njih: „Gospod, naj pa pokusijo, pa bodo videli, kako je kislo mleko!“

Gospod se nasmeje ter res po žlici seže in poskusi: „To je dobro“, odgovori gospod in se smeje začne s spremljivcem nekaj meniti. Oba stopita v vežo, ko se ravno oče v belem slamniku in z malo pipico v ustih prikažejo. Poprosita jih kislega mleka. Oče ju peljejo v izbo in jima kmalo postrežejo z zaželeno jedjo in s črnim kruhom.

Kaj dobro je gospodoma dišalo kislo mleko; dokončavši se zahvalita in odideta.

Ko mati mlinarica po skledi sežejo, najdejo pod njo velik tolar. Pozneje zvedó, kdo sta bila gosta in še danes mlinarjevi kaj radi pripovedujejo, kako je pri njih ruski cesar kislo mleko jedel.

IV.

Nekaj dni je deževalo in ceste so bile blatnate. V gornji Šiški se dvoje kljuset nopenja in nopenja, da bi na klanec zvekla voz, težko z lesom naložen. Voznik se za vozom togoti in ropota, z bičem šviga in vpije; konjiča kraspata, perhata in kincata z glavami — pa le ne gre. Kar priderdrá od zadej lepa kočija, čila konjiča jo vlečeta. Gospoda v nji nekaj časa gledata muko revnih vprežencev, potem pa eden izmed njih nekaj kočijažu veli. Ta odsede, reče vozniku, naj odpreže kljuseti, sam pa tudi odpreže konja in v trenutku sta stala krasna konja pred kmečkim vozom ter ga kaj lahko verh klanca potegnila.

Možec se je zahvaljeval dobrotnima gospodoma — menda ni vedel, da je stal pred rusovskim cesarjem!

V.

„Tako dobro menda nihče rusovskega cesarja ne pomni kakor jaz“, pripovedujejo mi L...čev oče. „Kako je to?“ poprašam radovedno. „Ker me je bil enkrat prav po postavah zlasal“, odgovoré mi; ker me pa vidijo neverjetno z glavo zmajevati, dalje pripovedujejo: „Nek dan sem gor na Viču po pokošenih senožetih pasel in pa dve pastarici z menoj. Ne vem, kaj nam je navskriž prišlo, da sem bil jaz močnejši, ker sem hlače nosil, in kmalo zgrabim eno (prav A—nova Mina je bila) za lase, pa jo ravno prav veselo začnem po herbtu bunkati, ko me nekdo od zadej za kuštre zgrabi in me prav verlo strese. Ko se plašno ozrem, kar ostermim, ker še me je za čop deržal in prav jezno me gledal tisti gospod, ktereга so mi večkrat kazali, rekoč: glej, to je rusovski cesar!“

A. Zupančič.

Prislovice in reki iz Istre.

(Zapisal J. Volčič.)

Tič ne leti s meson, nego s krili. — Lěpota je neudača (nevarna), dobrota je domača. — Juterna kervavina (cerlenina) večerna mokrina. — Večerna kervavina, juterna vedrina. — Mačka da mačka zame (ako mu je žal, da je dal). -- Ki se rano staje, Bog mu dobru sreću daje. — Ako je laž, jaz prilaz (ako sam laž čul, laž povem). — Kletvice nisu molitvice (kletva škodi). — Od pojedicia ni koščića. — Bog s vami! budi pak ča za večeru (pozdrav predvečerni). — Ča mu oči vidu, bi mu ruke zele. — Polě svoje majke rang spat, kasno stat. — Polě tuje majke rano stat kasno spat. — Ča dobi, to zdrobi (zapravi). — Ki pije, lačan nije. — Jedan put teče zec, drugi put pas, a najzada skupu pridu. — Mertve Bog pomiluj, a nas ne zabi. — Gleda, kako kačka spod kruga (kamni sklad). — Vesel do kraja (posve vesel). — On se razumi na to, kako tovar (osel) na pismo. — Ki je lěp, je cunjast lěp. — Se ostavi, kako tovar na sirku; se ostavi, kako kavran na merhi. — Do božića med, od božića led. — Ki mater jaje ukrade, mu se bela pičica na nohtě stori. — Prodaj si otea, kupi si osla, (naslonivšemu se na kega). — San si prodala otea, san si kupila osla, (žena v šali naslonivša se na muža). — Pod stari voz nova kola (kemu je v starosti mnogo hoditi). — Ki se ruga, rug je sam. — Kerpež i terpež svět skupa deržu. — Ki je za reč, trěba da je i za čut. — Od počela do sveršela. — Prosim Boga prošćenja, a vas, otče duhovni! odrišenja (rečejo na spovedi). — Ki se va korito med sredice (poseje) pomeša, ga prasci pojidu. — Malahno je dragahno. — Avril (April) je z mlěkom zavril (počenejo ovce molsti). — Bog je bogat, ki vsim děli. — Kuki (tule) se ženu (gerde dekleta), a povesmajca stoju. — Bela kako prepadeno (precejeno) mlěko. — Se ne reče za nohat (malo), pak pride za lakat. — Svět gre okolu, a sunce po polju (svět=ljudi). — Po kerpanju gradi stojidu. — Kada gluhi pročuju, slipi pregledaju, će biti drugače na svētu. — Bolje je na ti, nego daj mi. — Bolje je derži derži, nego lovi, lovi. — Ki starih ne posluša, dobra ne ukuša.

*) Mekine = gorenja koža; sredice = doljenja kožica žita, ker so v sredi med mekinami in moko.

Besednik.

Letniki slov. gimnazij. Letniki slovenskih gimnazij in realk so preteklo šolsko leto za slovensko slovstvo sploh le malo sadu obrodili; druga je samo pri celjski in novomeški gimnaziji; tudi ljubljanska in teržaška ste odmerili slovenščini majhen prostorček.

Letopis celjske gimnazije prinaša za nas Slovence dva jako imenitna spisa; prvi „Die Vergleiche im Homer und in den serbischen Volksliedern“ kaže nam sorodnost primerov in prilik v Homeru in v serbskih narodnih pesmih, drugi „Slovo o polku Igorovem“ podaja nam pa prav gladko prestavo sloveče staroruske junaške pesmi o vojski Igorjevi. Ta junaška pesem v nevezani besedi, najdena l. 1795 v nekem zborniku, je za rusko slovesnost blizo enake cene, kakor kraljedvorski rokopis za češko in pripoveduje dogodbo, koja spada v 12. stoletje. Kdo je to pesem sestavil, to se ne vé; le toliko se da iz pesmi posneti, da je bil pesnik berž ko ne verstnik Igorjev in sicer kristijan posvetnega stanu. Pesem je prečudne pesniške lepote; sem ter tje vendar nekaj nejasna; zato smo g. prevoditelju vso hvalo vredni, da je dodal gladki prestavi tudi kratko razlago. S tem prevodom je g. pisatelj Pleteršnik jako ustregel vsem prijateljem prave narodske poezije.

Letnik novomeške gimnazije obsega tri slovenske spise, namreč: „Hieronim, čegav je?“, „Pogojni stavki latinski“ in „Begriff, kako po slovenski“, vsi od prof. P. Ladislava Hrovata. V prvem spisu nam dokazuje g. pisatelj iz njegovih lastnih pisem, da je bil Hieronim rojen med Slovenci in umel njih jezik, po rodu pa je bil Rimljan, v drugem govori o rabi pogojnih stavkov latinskih iz slovenskega ozira, v tretjem pa, kako različno je treba sloveniti nemško besedo „Begriff“. Naj je pazno prebere vsak, komur pride v roke ta letnik, ki nam jasno spričuje, kako na novomeški gimnaziji slovenščina napreduje.

Letnik ljubljanske gimnazije zapopada čertico iz življenja rajnega Čopa, ki je pa po obsegu in po besedi jako pomanjkljiva in letnik teržaške gimnazije je razglasil odlomek iz Schillerjeve trilogije „Wallenstein“ v slovenskem prevodu od našega slovečega pesnika Fr. Cegnarja. Da-si ravno ga doslej še nismo mogli v roke dobiti, vendar smo prepričani, da tudi ta prevod ni zaostal za „Valenštajnovim ostrogom“. Da bi nam v kratkem cela trilogija zagledala beli dan! Pri tej priložnosti ne moremo zamolčati žive

želje vseh Slovencev, da bi se nam iz dolgega mertvila v novo življenje zbudili naši pesniki, katerih glasovom smo prejšna leta s tolikim veseljem slušali! Ta suhota na pesniškem polji seka globoke rane naši mladi slovesnosti.

Slovensko berilo za VIII. gimn. razred. Kdor čaka, dočaka; ta pregovor se je vresničil tudi pri berilo za VIII. razred, ki smo ga že več let željno pričakovali in je nam ravno te dni v roke prišlo. Veselimo se ga, da-si tudi morebiti ni tako, kakor bi ga bili radi; imamo zdaj vsaj podlago jezikoslovnemu nauku v 8. razredu. V pretres te knjige se danes še ne moremo spuščati; zgodilo se bode to pa pozneje in ob enem razodenemo tudi svoje misli in želje o berilih za nižo in višo gimnazijo, katerih si želimo pri II. natisu popolnoma predelanih.

Serbske narodne pesmi. Serbskih narodnih pesem, ki je je zbral rajni Vuk Štef. Karadžić, je prišla V. knjiga na svitlo in obsega 18 junaških pesem iz novejših časov o vojskovanji Črnogorcev s Turki. Zložili so te pesmi večidel črnogorski vojvodi, ki so bili sami deležniki zadnjih bojev za svobodo; nekatere izmed njih so jako obširne, tako n. pr. šteje „Udarac Omer-pašin na Crnogoru“ 3042 stihov; „Žalost i radost po smrti kneza Danila“ 2256 stihov; „Postanak knjaza v Crnojgori“ 1854 stihov; pa tudi ostale štejejo večidel po več 100 verzov. Komur je znana krasota serbskih narodnih pesem, ta bode gotovo željno segel tudi po teh bisernih vednomlade slovanske narodne poezije.

* 11. vezek prelepih „Slavische Blätter obsega med drugimi zanimivimi rečmi prestavo najlepše slovenske narodne pesmi „Mlada Breda“, ki jo je v tej obliki najpervi razglasil g. Rodoljub Ledinski v „Bleiweisovem Koledarčku“. Prevod naše visoko čislane pisateljice Luize Pesjakove je jako lep in se verno oprijema slovenskega izvirnika; izpustili ste se vendar dve verstici, kakor v „Cvetu slov. poezije“, menda iz ozira na našo mladino.

* Beseda dne 24. septembra, ki jo je napravila mariborska čitavnica rajnemu knezoškofu A. M. Slomšek u na čast, je bila prekrasna. Iz vseh strani je privrela obilica slovanskega sveta, da poslavi s svojo pričujočnostjo, to slavno godovnico. Število vseh pričujočih se cenil nad 13—1500. Čisti donesek je namenjen za spominek rajnemu knezoškofu. Slava za to mariborski čitavnici!

* Dne 28. septembra se je odperla celovška kmetijska razstava, ki je na vse strani prav bogata in krasna.

Lista nica.

J. V. v K. Prosimo še več enacih narodskih dragotin, da se otmejo preteči pogubi. — G. Fr. L. v L. Jako drago nam bode, ako izpolnite svojo obljubo; poslano se vse porabi. — G. F. Č. Hvala. — G. J. P. v K. Nekaj prihodnjic; ostalo s časom. Hvala!

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.